

МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ УМОВ ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

THE MECHANISM OF THE FORMATION OF CONDITIONS FOR THE REALIZATION OF THE INNOVATIVE POTENTIAL OF THE REGION IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION

У статті проведено дослідження сутності понять «інновація», «інноваційний потенціал регіону країни». Проаналізовано рейтинг областей України за Регіональним індексом ділового середовища. Здійснено оцінювання стану інноваційної активності підприємств Херсонської області. Встановлено негативні тенденції, що склались в інноваційній сфері. Запропоновано механізм формування умов для реалізації інноваційного потенціалу Херсонської області в контексті європейської інтеграції.

Ключові слова: інновація, інноваційний потенціал регіону країни, інноваційна активність, конкурентні переваги регіону, конкурентоспроможність регіону, стратегія регіонального розвитку.

В статье проведено исследование сущности понятий «инновация», «инновационный потенциал региона страны». Проанализирован рейтинг областей Украины по Региональному индексу деловой среды. Осуществлено оценивание состояния инновационной активности предприятий Херсонской области. Установлены негативные тенденции, сложившиеся в инновационной сфере. Пред-

ложен механизм формирования условий для реализации инновационного потенциала Херсонской области в контексте европейской интеграции.

Ключевые слова: инновация, потенциал, инновационный потенциал региона страны, инновационная активность, конкурентные преимущества региона, конкурентоспособность региона, стратегия регионального развития.

An essence of the concepts “innovation”, “innovative potential of the region of the country” is investigated in the article. The rating of the regions of Ukraine according to the Regional Index of the business environment is analyzed. The assessment of the state of the innovative activity of enterprises of Kherson region is provided. Negative tendencies in the innovation sphere are established. The mechanism of the formation conditions for the realization of the innovative potential of Kherson region within the context of European integration is proposed.

Key words: innovation, innovative potential of the region of the country, innovative activity, competitive advantages of the region, competitiveness of the region, regional development strategy.

УДК 339.924

Жнакіна Е.Г.

к. е. н., доцент,

доцент кафедри економіки

та міжнародних економічних відносин

Херсонський державний університет

Постановка проблеми. Інноваційна модель економічного розвитку забезпечує країнам якісне економічне зростання. Прогресивні структурні зрушення в Україні, суттєве оновлення реального сектору економіки та забезпечення сталого соціально-економічного розвитку держави неможливі без активізації інноваційної діяльності. Тому стратегічним пріоритетом України в контексті європейської інтеграції є формування умов для реалізації інноваційного потенціалу країни та її регіонів, а на цій основі опанування інноваційної моделі економічного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідженню проблем розвитку інновацій у світовому господарстві присвячено роботи П. Друкера [1], Р.Нельсона [2], М. Портера [3], Б. Санто [4], Б. Твісса [5], С. Уінтера [2], Р. Фатхутдинова [6], Й. Шумпетера [7], Ю. Яковця [8] та інших науковців. Питання необхідності підвищення інноваційної активності досліджуються в роботах таких вітчизняних учених-економістів, як, зокрема, Л. Антонюк [9], О. Лапко [10], Л. Нейкова [11], А. Поручник [9], В. Савчук [9], Д. Черваньов [11].

Постановка завдання. Метою дослідження є вдосконалення науково-методичних основ та розробка науково-практичних рекомендацій щодо формування умов реалізації інноваційного потенціалу регіону країни в контексті європейської інтеграції.

Виклад основного матеріалу дослідження.

На сучасному етапі у світовій економіці суттєво

зросла роль наукоємних, високотехнологічних виробництв, розвиток яких визначається головним чином інтенсивним використанням знань та широким впровадженням інновацій у різні сфери економічного життя.

На основі систематизації визначень поняття під інновацією запропоновано розуміти результати взаємодії в науково-технологічній, організаційно-управлінській, економічній, соціальній, інформаційній сферах, що орієнтуються на виробництво нових продуктів, на нові технології, на організацію виробництва та управлінських процесів, наслідком використання яких має бути отримання конкурентних переваг на нових ринках.

Поєднання визначень двох понять «потенціал» та «інновація» дає нам можливість трактувати інноваційний потенціал регіону країни як сукупність виробничо-технічних, науково-технологічних, організаційно-управлінських, економічних, соціальних, інформаційних ресурсів регіону країни, а також можливостей їх ефективного використання, результатом чого є створення інновацій для забезпечення конкурентоспроможності в умовах європейської інтеграції.

Визначено, що забезпечення конкурентоспроможності України в контексті європейської інтеграції значною мірою залежить від інноваційного потенціалу її окремих регіонів. Інститутом економічних і соціальних реформ у Словаччині (ІНЕКО) в партнерстві з Міжнародним центром політичних дослі-

джені (МЦПД, Україна) та за фінансової підтримки Офіційної допомоги з метою розвитку Словацької Республіки (SlovakAid) створено проект «Прозорі, фінансово здорові і конкурентоспроможні муніципалітети в Україні» задля створення порівняльної моделі оцінки конкурентоспроможності регіонів України, щоб виділити конкурентні переваги окремих регіонів та виявити їх слабкі сторони, що перешкоджають їх конкурентоспроможності [12].

Модель оцінки конкурентоспроможності регіонів України охоплює 24 регіони країни. Регіональний індекс ділового середовища (РІДС) розраховується на основі 103 незалежних показників, що розраховані на основі статистичних даних (43 показники), а також опитування компаній щодо оцінки умов ведення бізнесу в регіонах (60 питань). Ці показники згруповані у 8 компонентів, що формують 4 підіндекси. Кожен з цих показників, як і весь РІДС, під час ранжування потрапляє в діапазон від 1 до 6, що дає змогу порівнювати області в кожній зі сфер аналізу. Чим вище значення показника, тим краще позиція регіону у відповідному рейтингу [12].

За результатами РІДС Херсонська область посідає 16 місце з 24 областей України з показником 3,03. Лідером у рейтингу стала Київська область (3,88), а середній показник в країні склав 3,30 (табл. 1).

Таблиця 1

Результати Регіонального індексу ділового середовища

1	Київ	3,88	13	Суми	3,13
2	Дніпро	3,86	14	Чернівці	3,11
3	Харків	3,76	15	Волинь	3,08
4	Львів	3,67	16	Херсон	3,03
5	Одеса	3,59	17	Тернопіль	3,03
6	Запоріжжя	3,57	18	Хмельницький	3,02
7	Миколаїв	3,50	19	Донецьк	3,00
8	Полтава	3,42	20	Рівне	2,97
9	Івано-Франківськ	3,30	21	Кропивницький	2,96
10	Закарпаття	3,20	22	Чернігів	2,96
11	Вінниця	3,16	23	Житомир	2,89
12	Черкаси	3,13	24	Луганськ	2,48

Позиції Херсонської області за складовими РІДС представлено в табл. 2.

Встановлено, що конкурентними перевагами регіонів України є сприятливий вплив природних умов на ведення бізнесу; наявність некваліфікованої та частково кваліфікованої робочої сили; доступність банків; сприятливе географічне розташування; висока мотивація та дисциплінованість працівників. Конкурентними недоліками регіонів України вважаються якість дорожньої інфраструктури; доступність до фінансових ресурсів; зв'язок між якістю профе-

сійної освіти та ринком праці; корупція на місцевому рівні; відтік кваліфікованої робочої сили; знання іноземної мови; бюрократія на рівні місцевих органів влади; якість роботи судів; низький рівень захисту прав власності; якість виконання функціональних обов'язків місцевими органами влади [12].

Таблиця 2

Позиції Херсонської області за складовими РІДС

Складові РІДС	Місце в рейтингу	Значення показника	Середній показник
РІДС	16	3,03	3,30
Економічна діяльність	16	3,09	3,39
Економічне середовище	14	3,11	3,45
Економічний результат	19	3,07	3,34
Державне управління та законодавство	17	2,37	2,45
Законодавство	14	2,54	2,58
Державне управління	17	2,26	2,37
Технологія та інфраструктура	13	3,32	3,60
Інфраструктура	23	2,78	3,50
Технологія	10	3,64	3,66
Освіта і людські ресурси	18	3,01	3,35
Людські ресурси	15	3,05	3,37
Освіта	19	2,92	3,31

Інноваційна активність підприємств Херсонської області представлена в табл. 3.

Протягом 2016 року підприємства Херсонської області витратили на інновації 75 023,2 тис. грн., зокрема на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення вони витратили 52 995,0 тис. грн., на внутрішні та зовнішні науково-дослідні розробки – 6 256,8 тис. грн.; 84,2% інноваційно-активних промислових підприємств регіону впроваджували інновації, а саме 25 нових технологічних процесів, 41 інноваційний вид продукції [13].

Основним джерелом фінансування інноваційних витрат залишаються власні кошти підприємств Херсонської області, а саме 74 623,2 тис. грн. (99,5% загального обсягу витрат на інновації).

Результати аналізу свідчать про те, що, незважаючи на незначні масштаби інноваційної діяльності, її позитивний вплив на економічні показники роботи підприємств є очевидним та безперечним. Більшість підприємств, які впроваджували інновації, одержала приріст продукції, підвищила її конкурентоспроможність, розширила ринки збуту, оновила асортимент виробів, знизила матеріаломісткість та енергоємність виробництва.

Таблиця 3

**Інноваційна активність підприємств
Херсонської області**

Найменування показників	2015 рік	2016 рік
Питома вага підприємств, що займались інноваційною діяльністю, %	20,7	19,8
Загальна сума витрат за напрямками інноваційної діяльності, тис. грн.	70 130,5	75 023,2
зокрема, на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення	65 957,8	52 995,0
на внутрішні науково-дослідні розробки (НДР)	3 953,8	6 236,1
на зовнішні науково-дослідні розробки (НДР)	150,8	20,7
на іншу інноваційну діяльність	68,1	15 771,4
Кількість підприємств, що впроваджували інновації, од.	19	16
Впроваджували інноваційні процеси, од.	10	8
Впроваджували інноваційні види продукції, од.	12	14
Питома вага підприємств, що реалізували інноваційну продукцію, %	16,3	15,6

Встановимо залежність експорту товарів та послуг Херсонської області від складових інноваційного потенціалу регіону. Показник експорту товарів та послуг на сучасному етапі розвитку інтернаціоналізації суб'єктів господарювання України найбільш повно відображає здатність регіону конкурувати з іншими регіонами. Побудуємо матрицю коефіцієнтів парної кореляції. Як складові пропонуємо розглянути такі показники: x_1 – питома вага підприємств, що займались інноваціями, %; x_2 – обсяг виконаних наукових та науково-технічних робіт, тис. грн.; x_3 – загальна сума витрат на інновації, тис. грн.; x_4 – кількість впроваджених нових технологічних процесів, од.; x_5 – кількість освоєних виробництв інноваційних видів продукції, од.; x_6 – питома вага реалізованої інноваційної продукції в загальній кількості промислової, %. З використанням офісного додатку Microsoft Excel, пакета «Аналіз даних» в матриці розраховані коефіцієнти парної кореляції залежної змінної у з незалежними змінними x_i , $i = 1, 8$, а також коефіцієнти парної кореляції між незалежними змінними. Виявляється, що не всі змінні є значимими. Методом регресії отримано рівняння:

$$y = 988,83x + 257988,60, \quad (1)$$

де y – експорт товарів та послуг,

x – освоєні виробництва інноваційних видів продукції.

В результаті аналізу встановлено, що у Херсонській області найбільш значущим чинником впливу на конкурентоспроможність регіону є освоєння виробництва інноваційних видів продукції.

Ця тенденція обумовлена низькою часткою інноваційно-активних підприємств серед підприємств, що здійснюють експорт товарів та послуг, а також низькою часткою впроваджених технологічних процесів у виробництві, орієнтованому на експорт.

Не кожному регіону України вдається створити ефективну модель розвитку промислового виробництва, здатну генерувати новинки технологій, ноу-хау, відкриття, а також зуміти адаптуватися до розроблених в інших країнах нових процесів, технологій, товарів.

Для підвищення конкурентоспроможності регіонів та зміцнення їх інноваційного потенціалу, забезпечення розвитку людських ресурсів, розвитку міжрегіонального співробітництва, створення інституціональних умов для регіонального розвитку Постановою Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 року № 385 затверджено Державну стратегію регіонального розвитку на період до 2020 року [14]. Серед цілей Стратегії слід назвати підтримку формування науково-дослідних та освітніх установ інноваційної інфраструктури, зокрема утворення технополісів, технопарків, центрів трансферу технологій для підвищення рівня інноваційної активності та конкурентоспроможності регіонів України.

Серед індикаторів, на досягнення прогнозованих значень яких спрямована Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року [14] та Стратегія розвитку Херсонської області до 2020 року [15], слід назвати збільшення обсягу реалізованої інноваційної продукції з 5,4% загального обсягу реалізованої промислової продукції у 2016 році до 7,0% у 2020 році.

Для підвищення конкурентоспроможності регіону в умовах європейської інтеграції запропоновано механізм формування умов для реалізації інноваційного потенціалу Херсонської області, який передбачає стратегічну мету (економічний розвиток на основі розвитку інформаційного, інжинірингового та консалтингового обслуговування, науково-дослідної та проектно-конструкторської діяльності в контексті підвищення конкурентоспроможності в умовах європейської інтеграції); операційні цілі (створення умов для забезпечення відкритості влади, організації суспільного діалогу; сприяння створенню та підтримка інституцій розвитку підприємництва, зокрема у сільській місцевості; створення сприятливих правових, організаційних, економічних умов в регіоні; створення умов для комерціалізації науки; сприяння інтеграції науки та промисловості регіону; підготовка фахівців для науково-технічного комплексу регіону; акумулювання коштів на створення інновацій; активізація міжрегіонального співробітництва у сфері науки й техніки); очікувані результати (можливість доступу до адміністративних послуг на всій території Херсонської області; діяльність

Агенцій місцевого розвитку з метою забезпечення рівних умов розвитку території області; створення інституцій для підтримки молодіжного бізнесу; формування механізму комерціалізації науки; підвищення рівня використання в економіці місцевих інтелектуальних пропозицій; збільшення кількості запроваджених наукових розробок; формування позитивного соціально-економічного іміджу та рівня ділової активності регіону; інтеграція в міжнародну економічну та науково-освітню систему).

Висновки з проведеного дослідження. На сучасному етапі суттєво зростає роль наукоємних, високотехнологічних виробництв, розвиток яких визначається інтенсивним використанням знань та впровадженням інновацій у різні сфери економічного життя. Структурна перебудова економіки України, підвищення її конкурентоспроможності можливі лише за умови широкого впровадження інновацій. Невід'ємною частиною розвитку інноваційної діяльності країни в контексті європейської інтеграції є формування умов для реалізації інноваційного потенціалу її регіонів, що визначає економічну міць країни та її перспективи на світовому ринку. Перехід до інформаційного суспільства потребує чіткої стратегії та гнучкої тактики в науково-технічній сфері, що забезпечували б максимальну відповідність технологічного прогресу назрілим суспільним потребам і водночас стимулювали б подальший творчий пошук інноваційних підходів та механізмів їх соціалізації, а також втілення в повсякденну практику.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Друкер П. Бизнес и инновации. Москва: ИД «Вильямс», 2007. 432 с.
2. Нельсон Р., Уитнер С. Эволюционная теория экономических изменений. Москва: Дело, 2002. 536 с.
3. Портер М. Международная конкуренция / пер. с англ.; под ред. В. Щетинина. Москва: Междунар. отношения, 1993. 316 с.
4. Санто Б. Инновация как средство экономического развития / пер. с венгер. Н. Русак. Москва: Прогресс, 1990. 296 с.
5. Твисс Б. Управление научно-техническими нововведениями. Москва: Экономика, 1989. 217 с.
6. Фатхутдинов Р. Инновационный менеджмент: учебник. Москва: ПИТЕР, 2005. 448 с.
7. Шумпетер Й. Теория экономического развития: исследования предпринимательской прибыли, капитала, кредита и цикла конъюнктуры / пер. с англ. Л. Кравченко. Москва: Прогресс, 1982. 455 с.
8. Инновация: теория, механизм, государственное регулирование: учеб. пособ. / под ред. Ю. Яковца. Москва: РАГС, 2000. 397 с.
9. Антонюк Л., Поручник А., Савчук В. Инновации: теория, механизм розробки та комерціалізації: монографія. Київ: КНЕУ, 2003. 394 с.
10. Лапко О. Інноваційна діяльність в системі державного регулювання: монографія. Київ: ІЕПР НАНУ, 1999. 254 с.
11. Черваньов Д., Нейкова Л. Менеджмент інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств України. Київ: Знання, 1999. 514 с.
12. Офіційний сайт Регіонального бізнес-середовища в Україні. URL: <http://competitiveness.icps.com.ua>.
13. Офіційний сайт Головного управління статистики у Херсонській області. URL: <http://www.ks.ukrstat.gov.ua>.
14. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 року № 385. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-p>.
15. Стратегія розвитку Херсонської області до 2020 року. URL: <http://khoda.gov.ua/strategiya-rozvitku-2020>.